

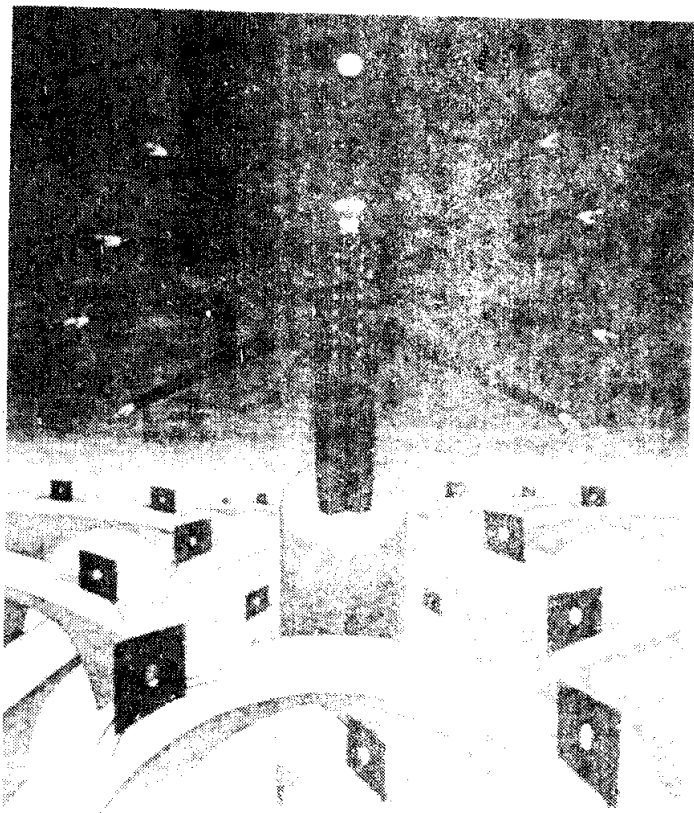
ตอนที่ 1 แหล่งค้นคว้าเพื่อการศึกษา

บทนำ สารสนเทศกับพัฒนาการของห้องสมุด

บทที่ 1 การพัฒนาทักษะเพื่อการศึกษา

บทที่ 2 แหล่งทรัพยากรสารสนเทศ

บทที่ 3 หอสมุดกลางมหาวิทยาลัยรามคำแหง

IS 103 (LB 103)

บทนำ

สารสนเทศกับการพัฒนาการของห้องสมุด

เค้าโครงเรื่อง

1. ความหมาย ความสำคัญและประโยชน์ของสารสนเทศ
2. พัฒนาการของห้องสมุดและวัสดุที่ใช้บันทึกความรู้
3. ทรัพยากรบุคคลของห้องสมุด
4. วิธีปฏิบัติเมื่อผู้ใช้มีคำถาม

สาระสำคัญ

1. สารสนเทศหมายถึงข่าวสารความรู้เป็นข้อเท็จจริงหรือเรื่องราวที่กลั่นกรองแล้วจากข้อมูล ตลอดจน ความรู้สึนึกคิดของมนุษย์ซึ่งบันทึกลงในสื่อหรือวัสดุประเภทต่าง ๆ สามารถถ่ายทอดและเผยแพร่ได้ สารสนเทศมีความสำคัญและมีประโยชน์ต่อผู้ใช้หลายประการเนื่องจากสามารถช่วยการ ตัดสินใจในเรื่องราวต่าง ๆ ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

2. ห้องสมุดและวัสดุที่ใช้บันทึกข่าวสารความรู้มีพัฒนาการอันยาวนาน มนุษย์บันทึกและถ่ายทอด สารสนเทศทั้งที่เป็นอารยธรรม ความคิดข่าวสาร ความรู้ เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ วรรณคดี ความเชื่อ พิธีกรรมตลอดทั้งเรื่องราวต่าง ๆ ลงในสื่อโดยการเขียนนานนับกว่า 5,000 ปี แล้ว สื่อสำคัญ ๆ ที่มนุษย์ใช้บันทึกข้อความรู้ในระยะแรก ๆ ได้แก่ แผ่นดินเหนียว แผ่นหนัง แผ่นกระดาด ปาไพรัส แผ่นไม้ซุง ใผ่ไหม สื่อที่เป็นกระดาษเริ่มมีการใช้แพร่หลายเมื่ออูเตนเบอร์กประดิษฐ์แทนพิมพ์ขึ้นประมาณปี พ.ศ.1994

3. ทรัพยากรบุคคลของห้องสมุด ประกอบด้วยบุคคล 2 ประเภท

ประเภทแรกคือ บุคลากรที่มีความรู้ทางวิชาชีพ ได้แก่ บรรณารักษ์ และนักวิชาการหรือนักเอกสารสนเทศ

ประเภทที่ 2 คือ ผู้สนับสนุนกิจกรรมวิชาชีพ ได้แก่ ผู้ช่วยบรรณารักษ์ พนักงานธุรการ พนักงานพิมพ์ดีด

บุคลากรห้องสมุดมีหน้าที่สำคัญในการปฏิบัติงานต่าง ๆ เพื่อให้ผู้ใช้ได้รับบริการข่าวสารความรู้ที่ต้องการอย่างสะดวก

4. เมื่อผู้ใช้มีคำถามเกี่ยวกับการค้นหาสารสนเทศควรขอรับบริการจากบรรณารักษ์ตอบคำถาม ทั้งนี้ควรรู้วิธีถามคำถามให้สอดคล้องกับความต้องการเพื่อช่วยให้บรรณารักษ์ทราบขอบเขตประเภทและเป้าหมายของคำถาม

จุดประสงค์การเรียนรู้

เมื่อเรียนบทนำจบแล้วนักเรียนสามารถ

1. อธิบายความหมาย ความสำคัญและประโยชน์ของสารสนเทศได้
2. อธิบายพัฒนาการของห้องสมุด และวัสดุที่ใช้บันทึกข่าวสารความรู้ได้
3. บอกประเภทและหน้าที่ของบุคลากรในห้องสมุดและอธิบายภาระหน้าที่ของบุคคลดังกล่าวได้
4. อธิบายวิธีถามคำถามได้

ในทศวรรษที่ผ่านมาความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการในสาขาต่าง ๆ โดยเฉพาะสาขาวิชาทางด้านเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสื่อสารโทรคมนาคมเป็นไปอย่างไม่หยุดยั้งก่อให้เกิดการสร้างการผลิตการจัดเก็บและการแพร่กระจายสารสนเทศจำนวนมากได้อย่างกว้างขวางรวดเร็ว เป็นผลให้สังคมเข้าสู่ยุคข่าวสาร ผู้คนในวงการต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนตลอดทั้งประชาชนทั่วไปได้ยินได้ฟังคำว่าข่าวสารข้อมูล หรือคำว่าสารสนเทศอย่างไม่ขาดสาย บุคคลเหล่านี้ต่างยอมรับความสำคัญและความจำเป็นในการใช้ ข่าวสารความรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต พัฒนาสังคมและเศรษฐกิจของประเทศ

1. ความหมาย ความสำคัญและประโยชน์ของสารสนเทศ

1.1 ความหมาย สารสนเทศหรือสารสนเทศ เป็นคำที่ราชบัณฑิตยสถานถือว่ามีความหมายตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า information ซึ่งหมายถึงความรู้ข่าวสารเรื่องราว และความหมายที่กลั่นกรอง หรือแปล จากข้อมูล (ครรชิต มาลัยวงศ์ หน้า 107) ในหนังสือ “การใช้ห้องสมุด” เล่มนี้ใช้คำสารสนเทศในความหมายดังกล่าว รวมทั้งในความหมายที่รวมถึงความนึกคิดข้อเท็จจริงและงานสร้างสรรค์ทางจิตใจที่บันทึกไว้บนสื่อหรือวัสดุสารสนเทศรูปใดรูปหนึ่งไม่ว่าจะเป็นสิ่งพิมพ์บนกระดาษหรือวัสดุประเภทอื่น เช่น โสตทัศน และ วัสดุอิเล็กทรอนิกส์ ที่ต้องใช้อุปกรณ์หรือคอมพิวเตอร์ช่วยอ่าน

1.2 ความสำคัญและประโยชน์ ข่าวสารความรู้ที่ถูกต้องเหมาะสมเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพการดำรงชีวิตของมนุษย์ทุกด้าน ทั้งนี้เนื่องจากสามารถก่อให้เกิดประโยชน์ดังนี้

1.2.1 ลดอัตราการตายจากโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ สารสนเทศหรือความรู้ทางวิทยาศาสตร์สุขภาพ ช่วยให้ประชาชนรู้จักวิธีรักษาสุขภาพ วิธีป้องกันและดำรงชีวิตความเป็นอยู่ได้ปลอดภัยมากขึ้น

1.2.2 ช่วยให้ประชาชนเป็นผู้บริโภคอย่างฉลาด สารสนเทศเกี่ยวกับเครื่องอุปโภคและบริโภคช่วยให้ประชาชนมีความฉลาด รู้จักเลือกและประเมินเพื่อเปรียบเทียบคุณภาพของสินค้า ก่อนตัดสินใจซื้อมาใช้สอย และช่วยให้ใช้อุปกรณ์หรือเครื่องอุปโภคบริโภคได้ถูกวิธีเป็นการยืดอายุการใช้งานได้อีกด้วย

1.2.3 พัฒนาประสิทธิภาพของงาน สารสนเทศที่ถูกต้องเหมาะสมย่อมช่วยให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างมีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้เนื่องจากบุคลากรผู้ปฏิบัติงานได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการวางแผนและเลือกใช้วิธีปฏิบัติงานได้ดีขึ้นเป็นผลให้มีการลดต้นทุนการผลิตและเพิ่มผลผลิตในปริมาณที่ต้องการ

1.2.4 ลดความผิดพลาดในการตัดสินใจ ข่าวสารข้อมูลในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งที่เป็นข่าว สารทั่วไปจากสื่อมวลชน ความรู้และเรื่องราวจากสิ่งพิมพ์ในรูปของหนังสือ วารสาร หรือความรู้ที่บันทึกไว้ใน รูปอื่นเป็นสิ่งสำคัญประกอบการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ได้ดีขึ้นไม่ว่าจะเป็นการตัดสินใจกระทำหรือไม่กระทำใน เรื่องสำคัญ ๆ หรือเรื่องเล็กน้อยในชีวิตประจำวันของแต่ละบุคคล

1.2.5 ลดค่าใช้จ่ายจากการทำวิจัยซ้ำซ้อน การเผยแพร่สารสนเทศเกี่ยวกับผลการศึกษาค้นคว้าในด้านต่าง ๆ เป็นสิ่งสำคัญและจำเป็น ช่วยให้นักวิจัยไม่ต้องศึกษาค้นคว้าซ้ำในเรื่องที่มีผู้วิจัยไว้แล้วเป็นการประหยัดค่าใช้จ่ายได้มากโดยเฉพาะเมื่อเป็น โครงการวิจัยใหญ่ ๆ ซึ่งมีค่าใช้จ่ายสูงในการเก็บและวิเคราะห์ข้อมูลไว้

1.2.6 รู้จักแก้ปัญหาได้ดีขึ้น ข่าวสารความรู้ต่าง ๆ ที่ได้จากการอ่าน การฟังหรือดู ช่วยเพิ่ม ความสามารถในการแก้ปัญหาของแต่ละบุคคล ทั้งที่เป็นปัญหาส่วนตัวทางด้านจิตใจ สังคมและอารมณ์

1.2.7 เป็นองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาประเทศ เมื่อองค์กรของรัฐและเอกชนได้รับข่าวสารข้อมูลอย่างถูกต้องและทันทั่วถึง ย่อมทำให้ตัดสินใจประกอบการ และการปฏิบัติงาน เป็นไปอย่างเหมาะสมได้ผลดี และมีประสิทธิภาพ

กิจกรรมการเรียนรู้ 1

1. ขงอธิบายความหมายของ “สารสนเทศ”

2. เหตุใดสารสนเทศจึงมีความสำคัญเชิงเศรษฐกิจ

เนื่องจากข่าวสารความรู้หรือสารสนเทศในเรื่องต่าง ๆ ทั้งที่เป็นความรู้ทางวิชาการและเรื่องทั่วไปมีผู้ผลิต ออกเผยแพร่เป็นจำนวนมหาศาลในแต่ละปี เป็นการยากที่บุคคลทั่วไปจะติดตามได้ทั่วถึง ผู้ที่กำลังศึกษาค้นคว้ามีความจำเป็นที่จะต้องเรียนรู้เรื่องวิธีใช้ห้องสมุดไว้บ้าง ทั้งนี้เพราะห้องสมุดเป็นสถาบันสำคัญสถาบันหนึ่งในสังคมที่ทำหน้าที่คัดเลือก จัดหา วิเคราะห์ จัดเก็บ และให้บริการทรัพยากรสารสนเทศหลายรูปแบบ ล้วนมีประโยชน์ต่อผู้ใช้อย่างกว้างขวาง เพื่อเป็นรากฐานความรู้และความเข้าใจของการเรียนวิชาการใช้ห้องสมุด ในลำดับต่อไปเป็นการนำเสนอเรื่องพัฒนาการของห้องสมุดและวัสดุที่ใช้บันทึกความรู้อย่างสังเขป

2. พัฒนาการของห้องสมุดและวัสดุที่ใช้บันทึกความรู้

2.1 สมัยโบราณจนถึงก่อนศตวรรษที่ 20 นักโบราณคดีเชื่อว่าชาวซูเมเรียน (Sumarians) ซึ่งตั้งถิ่นฐานอยู่ตามลุ่มน้ำไทกริสและยูเฟรติสของเมโสโปเตเมียเมื่อประมาณ 3,100 ปีก่อน

คริสตศักราช (Gates, J. k. 1983, 4) เป็นชนชาติแรกที่ยังคงนำเอาเหตุการณ์และเรื่องราวที่เป็นคำสอนทางศาสนา ดำเนิน บท สวดมนต์ คาถา การเมือง เศรษฐกิจและความคิดทางปรัชญา บันทึกลงบนแผ่นดินเหนียว (clay tablets) ด้วยอักษรที่เรียกว่า คิวนิฟอร์ม เป็นอักษรคล้ายรูปเล่ม (cuneiform)

ประมาณ 2700 ปีก่อนคริสตศักราช ชนชาติซูเมอร์เริ่มมีการจัดตั้งสถานที่ซึ่งเป็นที่รู้จักกันในเวลาต่อมาว่าห้องสมุด เพื่อให้เป็นที่จัดเก็บรวบรวมแผ่นดินเหนียวเหล่านี้ มีทั้งที่เป็นห้องสมุดของวัด ของส่วนบุคคล และห้องสมุดของรัฐ ห้องสมุดชาวซูเมอร์ขนาดใหญ่เป็นห้องสมุดที่เมืองเทลเลาะห์ (Tellah) มีแผ่นดินเหนียวมากถึง 30,000 แผ่น

อารยธรรมของชาวซูเมอร์แผ่ขยายไปสู่ชาวบาบิโลเนียน (Babylonians) ซึ่งอยู่ตอนใต้ของดินแดนเมโสโปเตเมีย เรื่องราวที่ชาวบาบิโลเนียนบันทึกบนแผ่นดินเหนียวเป็นเหตุการณ์ต่างๆ มีทั้งเรื่องที่เป็น ธุรกิจการค้า การปกครอง ประวัติศาสตร์ ศาสนาและกฎหมาย กฎหมายสำคัญของยุคนี้คือประมวลกฎหมายตราขึ้นโดยพระเจ้าฮัมมูราบี (The Code Of Hammurabi) เป็นกฎหมายเข้มงวดแบบตาต่อตา ฟันต่อฟัน บันทึกบนแผ่นหินทรงกระบอก (diorite cylinder) ขณะนี้เก็บไว้ที่พิพิธภัณฑสถานลูฟร์ที่ปารีส

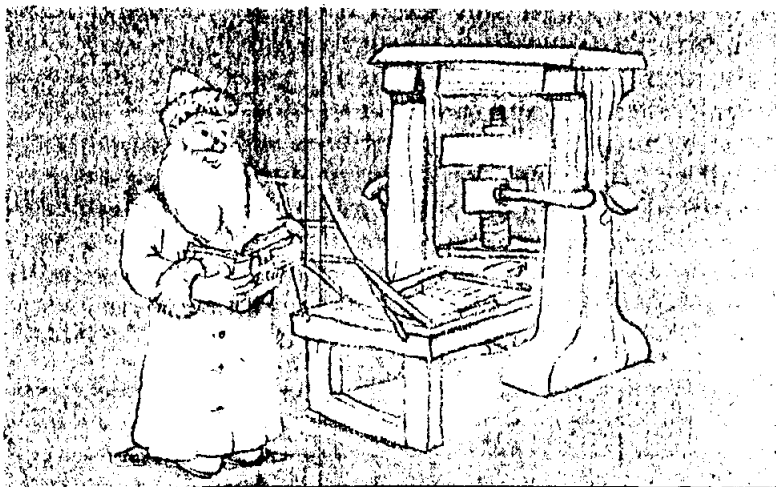
อาณาจักรอัสซีเรีย (Assyria) ซึ่งอยู่ทางตอนเหนือของเมโสโปเตเมีย ปกครองโดยพระเจ้าอัสซูร์บา นิปัล(Assurbanipal) รุ่งเรืองในสมัยเดียวกับบาบิโลเนียน นอกจากจะมีการบันทึกเหตุการณ์และเรื่องราวต่าง ๆ ในอาณาจักรของตนเองแล้ว ยังมีการส่งผู้มีความรู้ทางภาษาคัดลอกและแปลเรื่องราวจากบันทึกของห้องสมุดบาบิโลเนียนแห่งเมืองบอร์สิปปา (Borsippa) แล้วนำมาจัดเก็บไว้ในห้องสมุดที่เมืองนิเนเวห์ (Nineveh) ห้องสมุดนี้จึงมีความสำคัญเป็นที่สืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมของชาวซูเมอร์และบาบิโลเนียน จำนวนแผ่นดินเหนียวที่ห้องสมุดเมืองนิเนเวห์มีเป็นจำนวนมากถึงขนาดต้องทำรายการรายชื่อของแผ่นดินเหนียว มีการวิเคราะห์ทำเครื่องหมายกำกับและจัดเรียงไว้เป็นหมวดหมู่ตามเรื่องหรือประเภท

ชาวอียิปต์ซึ่งตั้งถิ่นฐานอยู่ตามลุ่มแม่น้ำไนล์มีความเจริญรุ่งเรืองทางอารยธรรมในช่วงเวลาเดียวกันกับ ชาวซูเมอร์ บาบิโลเนียน และอัสซีเรีย ชนชาตินี้รู้จักขีดเขียนและบันทึกเหตุการณ์ข่าวสารความรู้และเรื่อง ต่าง ๆ ด้วยตัวอักษรภาพเรียกว่า ไฮโรกลิฟ (hieroglyphic) บันทึกลงบนแผ่นกระดาษปาปิรัส (papyrus) ตั้งแต่ 3,000 ปีก่อนคริสตศักราชมีหลักฐานว่ามีการสร้างห้องสมุดวัด ห้องสมุดส่วนตัว ห้องสมุดของรัฐเพื่อเป็นสถานที่เก็บรวบรวมแผ่นปาปิรัสในลักษณะของม้วนกระดาษ (rolls) ในขวดดินเหนียวหรือ ในที่เก็บรูปทรงกระบอกทำด้วยโลหะ และมีการเขียนคำสำคัญแทนเนื้อเรื่องบนแผ่นปาปิรัสติดไว้ด้านนอกของ ที่เก็บ เพื่อสะดวกต่อการค้นหา วัฒนธรรมการบันทึกอักษรบนแผ่นกระดาษปาปิรัสแพร่กระจายไปตามชนกลุ่มต่าง ๆ แถบเมดิเตอร์เรเนียนอย่างกว้างขวาง กอปรทั้งการมีใจรักการศึกษาค้นคว้าของชนกลุ่มนี้ ห้องสมุดจึงเกิดขึ้น

เป็นจำนวนมาก และได้กลายเป็นแหล่งสะสมอารยธรรมและความรู้ของมนุษย์เรื่อยมา มีห้องสมุดขนาดใหญ่ซึ่งเป็นสถาบันการศึกษาค้นคว้าที่สำคัญภายใต้พระบรมราชูปถัมภ์ของกษัตริย์กรีก ห้องสมุดอเล็กซานเดรียในอียิปต์ ห้องสมุดเปอร์กามูไนเอเชียไมเนอร์ นอกจากนี้ยังมีห้องสมุดส่วนตัวของนักปราชญ์สำคัญ ๆ เช่น ห้องสมุดของอริสโตเติล สำหรับห้องสมุดประชาชนนั้นมีการริเริ่มวางแผนก่อตั้งโดย จูเลียส ซีซาร์ แห่งจักรวรรดิโรมัน และได้ดำเนินการสร้างเสร็จเปิดให้ประชาชนทั่วไปเข้าไปใช้ในสมัยกษัตริย์ออกุสตุสระหว่างปี 39-27 ก่อนคริสตกาล

ต่อมามีการพัฒนาแผ่นหนังสัตว์ขึ้นใช้บันทึกข้อความแทนวัสดุต่าง ๆ ที่ใช้อยู่ในสมัยนั้น อันได้แก่แผ่นดินเหนียว แผ่นไม้ แผ่นหิน แผ่นบรอนซ์ และปาไพรัส ทั้งนี้เพราะวัสดุดังกล่าวมีความทนทานน้อยหรือไม่สะดวกต่อการผลิต และมีราคาต่อการผลิตสูง หนังสือที่เขียนบนแผ่นหนังเมื่อเย็บรวมเข้าด้วยกันเรียกว่าโคเด็กซ์ (codex)

ทางด้านประเทศจีน วัสดุที่ใช้บันทึกข้อความที่นิยมกัน ในช่วง 3,000 ปีก่อนคริสตกาล ได้แก่ กระดูกและกระดองสัตว์ แผ่นไม้ ผ้าไหม ผ้าลินิน ราวศตวรรษที่ 2 มีผู้พัฒนากระดาษขึ้นใช้แทนวัสดุดังกล่าว วิธีการผลิตกระดาษได้แพร่กระจายไปสู่ประเทศอื่น ๆ โดยเฉพาะในยุโรป และเมื่อโยฮัน กูเตนเบิร์ก (Johann Gutenberg) ชาวเยอรมันคิดประดิษฐ์แท่นพิมพ์โดยใช้ตัวเรียงจากโลหะหล่อเป็นตัวพิมพ์ในสมัยฟื้นฟูศิลปวิทยาการ ประมาณคริสตศักราช 1450 เทคโนโลยีการพิมพ์แบบนี้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิธีผลิตหนังสือโดยการคัดลอกซึ่งเป็นวิธีที่ใช้กันมาแต่โบราณ มาเป็นการพิมพ์ด้วยแท่นพิมพ์ ส่งผลให้ปริมาณหนังสือเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว จำนวนห้องสมุดก็ขยายเพิ่มมากขึ้นทุกประเภทและมีห้องสมุดมหาวิทยาลัยเกิดขึ้น ที่สำคัญคือ ห้องสมุดของมหาวิทยาลัยในประเทศอังกฤษ ได้แก่ มหาวิทยาลัยออกซ์ฟอร์ด มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ดในสหรัฐ นอกจากนี้ยังมีห้องสมุดแห่งชาติเกิดขึ้นด้วย เช่น หอสมุดแห่งชาติของอังกฤษ หอสมุดแห่งชาติฝรั่งเศส และหอสมุดรัฐสภาอเมริกัน

ภาพเครื่องพิมพ์กูเตนเบิร์ก

2.2 ช่วงศตวรรษที่ 20 กิจการห้องสมุดในช่วงศตวรรษที่ 20 เจริญขึ้นอย่างรวดเร็ว ห้องสมุดเป็นสถาบันสำคัญสถาบันหนึ่งของสังคม เป็นแหล่งวิชาการที่เป็นรากฐานในการสร้างความเจริญก้าวหน้าให้กับบุคคล หน่วยงาน สังคมและประเทศชาติ หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 มีการเน้นความสำคัญของการค้นคว้าวิจัยยิ่งขึ้นทำให้สถาบันต่าง ๆ รวมทั้งห้องสมุดขยายตัวให้มีสมรรถนะส่งเสริมการวิจัยได้อย่างเต็มที่ ห้องสมุดเฉพาะ ของหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ ตลอดจนศูนย์สารสนเทศเกิดขึ้นเป็นจำนวนมากเพื่อสนองความต้องการข่าวสารเฉพาะด้านของบุคคล โดยมีหน้าที่คัดเลือก แยกแยะ จัดหาวิเคราะห์และเผยแพร่ข่าวสารความรู้อย่าง เหมาะสม มีการนำเอาเครื่องจักรกล และในเวลาต่อมา นำเอาเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสื่อสารโทรคมนาคมเข้ามาเป็นเครื่องมือในการดำเนินงานเพื่อช่วยให้ผู้ใช้ได้รับข่าวสารความรู้ในเวลาอันรวดเร็ว

วัสดุที่นำมาใช้เป็นสื่อบันทึกความรู้และเรื่องราวต่าง ๆ ยังเป็นกระดาษ ขณะเดียวกันมีการพัฒนาคิดค้นนำวัสดุประเภทอื่นให้สามารถมีความจุมากยิ่งขึ้นและใช้ที่เก็บน้อยลงเพื่อช่วยแก้ปัญหาปริมาณสารสนเทศท่วมท้นโดยเริ่มตั้งแต่การใช้สไลด์ทัศนวัสดุ วัสดุย่อส่วน วัสดุอิเล็กทรอนิกส์อันประกอบด้วยเทปแม่เหล็กและจานแม่เหล็ก ปัจจุบันยังพัฒนาจานแสงหรือที่เรียกว่า ออปติคัล หรือ เลเซอร์ดิสก์ซึ่งมีความสามารถบันทึกข่าวสารความรู้ได้เป็นล้าน ๆ อักขร นอกจากนี้ใช้เทคโนโลยีสื่อสารโทรคมนาคมร่วมกับเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์จัดการข่าวสารเพื่อให้บริการค้นหาข่าวสารความรู้ที่อยู่ห่างไกลจากห้องสมุดหรือศูนย์บริการสารสนเทศประเภทอื่น ทั้งภายในประเทศหรือต่างประเทศได้อย่างสะดวกรวดเร็ว

กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 2

1. ใครคือชนชาติแรกที่บันทึกข่าวสารความรู้ลงในแผ่นดินเหนียว
2. ชนชาติใดรู้จักใช้กระดาษปาปรัสเป็นชนชาติแรก
3. ประมวลกฎหมาย อัมมราบี พบว่าเป็นของชนชาติใด
4. ยกตัวอย่างห้องสมุดที่มีความสำคัญทางการศึกษาค้นคว้า และอยู่ในพระบรมราชูปถัมภ์ของกษัตริย์มา 1 ชื่อ

2.3 พัฒนาการของห้องสมุดในประเทศไทย นับได้ว่าพัฒนาการของห้องสมุดในประเทศไทยมีมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย โดยการที่วัดวาอารามต่าง ๆ สร้างหอไตร หรือหอพระไตรปิฎกขึ้นเพื่อเก็บคัมภีร์พระไตรปิฎกที่ ได้จารึกลงในใบลาน ซึ่งมีการจัดเก็บไว้เป็นเรื่อง ๆ ในลักษณะของ “หนังสือผูก” หอพระไตรปิฎกส่วนมาก สร้างเป็นเรือนโคก ๆ มีน้ำล้อมรอบ นอกจากจัดเก็บคัมภีร์พระไตรปิฎกแล้ว ทางวัดในพุทธศาสนายังมีการรวบรวมจัดเก็บ วรรณกรรมทางศาสนา และหลักศิลาจารึกอีกด้วย

ในสมัยกรุงศรีอยุธยามีหลักฐานทางประวัติศาสตร์ระบุว่าภายในพระราชวังมีการสร้าง “หอหลวง” เพื่อเก็บรักษาหนังสือ วรรณกรรม ตำบทยุทธศาสตร์ และเอกสารทางราชการ แต่เป็นที่น่าเสียดายที่วรรณกรรม อันล้ำค่าในสมัยนี้ถูกทำลายและสูญหายไปเป็นจำนวนมากเมื่อคราวเสียกรุงศรีอยุธยาให้กับพม่าครั้งที่ 2 ในปี พ.ศ.2310

ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก มีการสร้าง “หอพระมณเฑียรธรรม” ขึ้นกลางสระน้ำตรมณฑปวัดพระศรีรัตนศาสดารามในบริเวณพระบรมมหาราชวังเมื่อ พ.ศ. 2326 เพื่อใช้เป็นที่เก็บคัมภีร์พระไตรปิฎก นับได้ว่าหอพระมณเฑียรธรรมทำหน้าที่เป็นหอสมุดแห่งแรกของกรุงรัตนโกสินทร์

พัฒนาการสำคัญของกิจการห้องสมุดในประเทศไทย เกิดขึ้นในสมัยพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ในขณะที่ทรง โปรดเกล้าให้มีการปฏิสังขรณ์วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาวาส ได้โปรดให้คัดเลือกตำราต่าง ๆ และให้แต่งเติมวิชาใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชนเป็นจำนวนถึง 7 หมวดใหญ่ เช่น ประวัติศาสตร์ พุทธศาสนา พละนามัย ตำรายาและวรรณคดี ความรู้เหล่านี้จารึกไว้บนแผ่นศิลาประดับไว้ตามระเบียงศาลารายรอบพระอุโบสถและ รอบพุทธवास อีกทั้งให้มีรูปเขียน รูปปั้นประกอบตำราเหล่านั้นไว้ด้วย เพื่อให้เป็นแหล่งเล่าเรียนวิชาความรู้ ของประชาชนโดยทั่วไป วัดพระเชตุพนจึงทำหน้าที่เป็นห้องสมุดสำหรับประชาชนแห่งแรกของประเทศ

ส่วนห้องสมุดสมัยใหม่เริ่มขึ้นจากการที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และ สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอในรัชกาลที่ 4 ทรงบริจาครัตนพัชรกิติยากรร่วมกันสร้าง “หอพระสมุดวชิรญาณ” เมื่อปี พ.ศ.2424 เพื่อเป็นอนุสรณ์แด่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ห้องสมุดนี้ดำเนินการเป็นแบบห้องสมุดสมาชิกเสียค่าบำรุง มีกรรมการบริหารและดำเนินการ

นอกจากการก่อตั้ง หอพระสมุดวชิรญาณขึ้นแล้ว พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวยังทรงโปรดให้สร้าง “หอพุทธศาสนสังคหะ” เมื่อ พ.ศ.2443 เพื่อให้เป็นสถานที่เก็บหนังสือและพระไตรปิฎก มีกรรมการหอสมุดบริหารงานโดยมุ่งส่งเสริมการพิมพ์หนังสือเก่า และทำทะเบียนหนังสือ

ต่อมาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงโปรดเกล้าให้รวมหนังสือต่าง ๆ จากหอพระสมุดวชิรญาณ หอพระมณเฑียรธรรม และหอพุทธศาสนสังคหะ เมื่อ พ.ศ.2447 อันเป็นปีครบรอบ 100 ปี แห่งวัน พระราชสมภพของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยให้ชื่อห้องสมุดใหม่ว่า “หอพระสมุดวชิรญาณสำหรับพระนคร” เสด็จทรงเปิดหอพระสมุดใหม่ด้วยพระองค์เอง เมื่อวันที่ 12 ตุลาคม 2448 เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนทั่วไปเข้าใช้เป็นสถานที่ศึกษาหาความรู้ หอพระสมุดแห่งนี้เป็นรากฐานของหอสมุดแห่งชาติ ในปัจจุบัน

ห้องสมุดในประเทศไทยได้รับการพัฒนา และขยายการให้บริการแก่ผู้ใช้อย่างทั่วถึง โดยแบ่งออกเป็นกลุ่มของห้องสมุดประเภทต่าง ๆ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน หอสมุดแห่งชาติ ห้องสมุดโรงเรียน และห้องสมุดเฉพาะ รวมทั้งศูนย์กลางการอ่าน ทั้งในเมืองและในชนบท จนถึงยุคที่สารสนเทศได้รับการยอมรับจากสังคมทุกสาขาอาชีพ ว่าเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งในการตัดสินใจ จึงเกิดการขยายตัวทางด้านการผลิตและเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร และมีการนำเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์เข้ามาช่วยในการดำเนินงานห้องสมุด เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการจัดหา จัดเก็บ และบริการแก่ผู้ใช้อย่างรวดเร็วยิ่งขึ้น ท้นต่อความต้องการ และเน้นในความถูกต้องของเนื้อหาสาระที่ต้องการ จะเห็นได้ว่าในประเทศไทยเราได้มีการนำเอาระบบคอมพิวเตอร์เข้ามาช่วยงานห้องสมุดแห่งแรก ที่สถาบัน Asian Institution of Technology หรือที่รู้จักกันแพร่หลายในนามของ AIT เมื่อปี พ.ศ. 2519 และมีการใช้คอมพิวเตอร์เพื่อจัดทำบรรณานุกรมแห่งชาติ โดยหอสมุดแห่งชาติเมื่อปี พ.ศ. 2523 รวมถึงห้องสมุดมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ได้นำระบบคอมพิวเตอร์มาใช้ในการทำบัตรรายการ การให้บริการยืมคืน การค้นคว้าจากบัตรรายการ และค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลในรูปสื่ออิเล็กทรอนิกส์ การจัดหาทรัพยากร การควบคุมวารสาร ฯลฯ ตลอดจนงานสารบรรณ และงานบริหารจัดการทั่วไป นับถึงปัจจุบัน ห้องสมุดส่วนมาก มีการใช้คอมพิวเตอร์ เพื่องานสำนักงาน และห้องสมุดหลายแห่ง มีการใช้คอมพิวเตอร์และระบบเครือข่ายสารสนเทศ เพื่อดำเนินงานในห้องสมุด เช่นเครือข่ายห้องสมุดมหาวิทยาลัยในส่วนภูมิภาค เครือข่ายห้องสมุดมหาวิทยาลัยในส่วนกลาง และจะมีเครือข่ายห้องสมุดมหาวิทยาลัยแห่งชาติ กล่าวคือ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยทั้งสังกัดภาครัฐบาล และเอกชน สามารถสืบค้นและแลกเปลี่ยนสารสนเทศในเครือข่ายห้องสมุด กอปรกับเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ต ทำให้ห้องสมุดประเภทต่าง ๆ สามารถนำฐานข้อมูล และเครือข่ายใยแมงมุม (www) เข้าสู่ระบบอินเทอร์เน็ต เพื่อให้ผู้ใช้สามารถสืบค้นสารสนเทศได้อย่างไม่มีพรมแดน ทำให้พัฒนาการของห้องสมุดในประเทศไทย เข้าสู่ความเป็นห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ นับเป็นแหล่งทรัพยากรสารสนเทศที่มีคุณค่ายิ่งของประเทศ

3. ทรัพยากรบุคคลของห้องสมุด

ในปัจจุบันห้องสมุดเป็นสถาบันสำคัญยิ่งของหน่วยงาน องค์กร และสถาบันทางสังคมดังได้กล่าวข้างต้น สำหรับในสถาบันการศึกษาระดับมหาวิทยาลัยห้องสมุดยังมีความสำคัญต่อการศึกษาค้นคว้าของนักศึกษาและอาจารย์ ผู้บริหารและจัดดำเนินการต่าง ๆ ในห้องสมุดเป็นบุคคลที่มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าตัวองค์กรหรือสถาบันที่เป็นห้องสมุดหรือศูนย์สารสนเทศ ดังนั้นในฐานะผู้ใช้ห้องสมุดนักศึกษาควรรู้จักบุคลากรและภาระหน้าที่ของบุคคลดังกล่าวไว้บ้าง เพราะบุคคลดังกล่าวสามารถช่วยผู้ใช้ติดตามค้นหาข่าวสารความรู้ที่ต้องการ ได้อย่างเหมาะสม

3.1 ประเภทของบุคลากร ผู้ปฏิบัติงานในห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศทั่วไปมี 2 ประเภท คือ ผู้มีความรู้ทางวิชาชีพและผู้สนับสนุนกิจกรรมวิชาชีพ

3.1.1 ผู้มีความรู้ทางวิชาชีพ เป็นผู้ที่ได้รับการศึกษาฝึกฝนอบรมให้มีความรู้และทักษะทางวิชาชีพบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ มีความรู้ในระดับปริญญาตรีขึ้นไป บุคลากรกลุ่มนี้มีชื่อเรียกตามลักษณะงานที่รับผิดชอบ เช่น บรรณารักษ์ตอบคำถามและช่วยค้นคว้าบรรณารักษ์จัดหา บรรณารักษ์วิเคราะห์และทำบัตรรายการ บรรณารักษ์บริการยืม-คืน

นอกจากนี้ยังมีบุคลากรที่เป็นนักวิชาการมีความรู้เฉพาะสาขาวิชาการใดวิชาการหนึ่งมีฐานะเทียบเท่าบรรณารักษ์ ช่วยคัดเลือกทรัพยากรและให้บริการสารสนเทศตามสาขาวิชาชีพ เช่น นักวิชาการศึกษา นักวิชาการกฎหมาย และนักวิชาการโสตทัศนศึกษา

บุคลากรอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งมีฐานะเทียบเท่ากัน มีชื่อเรียกว่านักเอกสารสนเทศ หรือนักสารสนเทศ มักเป็นผู้มีความรู้ในระดับปริญญาตรีขึ้นไปทางสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี บวกกับความรู้ทางบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ในระดับปริญญาโท

3.1.2 ผู้สนับสนุนกิจกรรมวิชาชีพ เป็นผู้มีความรู้ในระดับประกาศนียบัตร ประกอบด้วยบุคคลในตำแหน่งต่าง ๆ เช่น พนักงานห้องสมุด เจ้าหน้าที่ห้องสมุด พนักงานธุรการ เจ้าหน้าที่ธุรการ และช่างศิลป์ บุคลากรในกลุ่มนี้มีความรู้ความสามารถปฏิบัติงานประจำ ช่วยสนับสนุนให้กิจกรรมและหน้าที่ทางวิชาชีพบรรณารักษ์และการบริการสารสนเทศเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

3.2 หน้าที่และความรับผิดชอบของบุคลากรในห้องสมุด หน้าที่และความรับผิดชอบของบุคลากรในห้องสมุดแตกต่างกันไปตามขนาด ประเภทและเป้าหมายของห้องสมุด โดยทั่วไปห้องสมุดจัดบุคลากรทั้งที่เป็นบุคลากรในระดับวิชาชีพ และผู้สนับสนุนกิจกรรมวิชาชีพในปริมาณตามสมควร เพื่อปฏิบัติหน้าที่ให้บริการต่าง ๆ ดังนี้

3.2.1 คัดเลือกจัดหาทรัพยากรสารสนเทศ เนื่องจากมีผู้ผลิตทรัพยากรสารสนเทศในรูปแบบต่าง ๆ เป็นจำนวนมหาศาลในแต่ละปี ผู้บริการสารสนเทศจึงต้องคอยติดตามคัดเลือก จัดหาทรัพยากรสารสนเทศที่เหมาะสมไว้บริการผู้ใช้

3.2.2 วิเคราะห์จัดหมู่และจัดเก็บทรัพยากรสารสนเทศ บรรณารักษ์วิเคราะห์และจัดเก็บทรัพยากรสารสนเทศด้วยระบบใดระบบหนึ่งที่ห้องสมุดเห็นว่าเหมาะสมเพื่อให้สะดวกต่อการหยิบใช้หรือค้นหาข้อมูล ที่ต้องการ

3.2.3 จัดทำเครื่องมือค้นหาสารสนเทศ เพื่อให้ผู้ใช้เข้าถึงสารสนเทศที่ต้องการได้อย่างสะดวกรวดเร็ว ผู้บริการสารสนเทศจัดทำเครื่องมือค้นหาสารสนเทศด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น จัดทำบัตรรายการของวัสดุสารสนเทศแต่ละประเภท จัดทำบรรณานุกรม เฉพาะวิชาต่าง ๆ วรรณคดีค้นบทความจากวารสาร หนังสือพิมพ์ และวิทยานิพนธ์ การจัดทำเครื่องมือช่วยค้นหาสารสนเทศในห้องสมุดบางประเภทอาจจัดเครื่องมือช่วยค้นให้อยู่ในรูปที่จะค้นด้วยมือหรือใช้เครื่องจักรกลช่วยค้น เช่น จัดทำบัตรรายการในรูปของไมโครฟิชซึ่งต้องใช้เครื่องอ่าน ห้องสมุดบางแห่ง

บันทึกข้อมูลบัตรรายการในสื่ออิเล็กทรอนิกส์ต้องใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ช่วยในการค้นข้อมูลบัตรรายการของวัสดุสารสนเทศที่ต้องการ

3.2.4 ให้บริการและเผยแพร่สารสนเทศ ทั้งนี้โดยจัดให้มีบริการต่าง ๆ เช่น บริการยืม-คืน บริการตอบคำถามและช่วยค้นคว้า บริการแปล บริการยืมระหว่างห้องสมุด บริการสารสนเทศทันสมัย บริการรวบรวมบรรณานุกรม เป็นต้น โดยทั่วไปห้องสมุดขนาดใหญ่ จัดบรรณารักษ์ตอบคำถามคอยบริการสารสนเทศแก่ผู้ใช้ในหน่วยงานที่อาจมีชื่อเรียกต่าง ๆ กัน เช่น บริการตอบคำถาม บริการตอบคำถามและช่วยค้นคว้า บริการตอบคำถามและบริการสารสนเทศ สำหรับห้องสมุดขนาดเล็ก บรรณารักษ์ตอบคำถามอาจบริการสารสนเทศแก่ผู้ใช้ใกล้เคียงบริเวณที่ห้องสมุดให้บริการยืม-คืน หรือบริเวณที่ผู้ใช้เห็นได้ชัดเจน

4. วิธีปฏิบัติเมื่อผู้ใช้มีคำถาม

ทุกครั้งที่มีความปัญหาเกี่ยวกับการค้นหาสารสนเทศเพื่อประกอบการศึกษาค้นคว้าหรือเพื่อข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตประจำวัน ผู้ใช้ควรขอรับบริการจากบรรณารักษ์ตอบคำถาม

ขณะขอรับบริการจากบรรณารักษ์ตอบคำถาม ผู้ใช้ควรรู้วิธีถามคำถาม เนื่องจากการถามคำถามเป็นสิ่งสำคัญช่วยให้บรรณารักษ์ทราบขอบเขต ประเภท และเป้าหมายของคำถาม ดังนั้นในการถามคำถามผู้ใช้ควรปฏิบัติดังนี้

4.1 วัตถุประสงค์ ถามคำถามให้ตรงเป้าหมายสอดคล้องกับความต้องการ

4.2 ขอบเขตของคำถาม ไม่ควรถามคำถามกว้างเกินไปหากต้องการคำตอบเฉพาะเจาะจงควรถาม แบบเจาะจง เช่น ถ้าต้องการทราบสกุลเงินตราที่ใช้ในประเทศรูเมเนีย ไม่ควรบอกบรรณารักษ์ว่าต้องการหนังสือทางกฎหมาย เนื่องจากจะไม่ได้คำตอบที่ต้องการเพราะถามกว้างเกินไป

4.3 ระบุความยากง่ายของคำตอบที่ต้องการ กล่าวคือ ในขณะที่ถามคำถาม ควรบอกระดับและประเภทของสารสนเทศที่ต้องการ เช่น ต้องการคำตอบสำหรับผู้อ่านในวัยใดวัยหนึ่ง หรือในภาษาใดภาษาหนึ่งเท่านั้น ก็ควรแจ้งให้บรรณารักษ์ทราบ

4.4 ความเก่าใหม่ของคำถาม หากต้องการข้อมูลใหม่ ๆ ในช่วงเดือนหรือในปีที่ผ่านมา ก็ควรระบุบอกในคำถามด้วย

กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 3

บุคลากรในห้องสมุดมีกี่ประเภท ได้แก่ใครบ้าง

สรุป

สารสนเทศ หมายถึง ข่าวสารความรู้ข้อเท็จจริงและเรื่องราวที่กลั่นกรองแล้วจากข้อมูลตลอดทั้งความรู้สึกรีกคิดของมนุษย์ที่บันทึกไว้ในทรัพยากรสารสนเทศรูปใดรูปหนึ่งไม่ว่าจะเป็นสิ่งพิมพ์บนกระดาษหรือวัสดุประเภทอื่น

สารสนเทศที่ถูกต้องเหมาะสมเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพการดำรงชีวิตของมนุษย์ทุกด้าน มีประโยชน์นัปการ สามารถช่วยลดอัตราการตายจากโรคภัยไข้เจ็บ ช่วยการตัดสินใจให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการทำงานหรือการดำรงชีวิตประจำวัน

ห้องสมุดเกิดขึ้นพร้อมกับการที่มนุษย์รู้จักขีดเขียนและต้องการจารึกความรู้ความคิดและเหตุการณ์ต่าง ๆ ไว้ใช้ในภายหลังเป็นมรดกตกทอดถึงชนรุ่นหลังต่อมา

สื่อที่มนุษย์ใช้บันทึกความรู้และเรื่องราวต่าง ๆ ในช่วงแรกเป็นวัสดุที่พอจะหาได้ง่ายในยุคนั้น ๆ เช่น แผ่นดินเหนียว แผ่นกระดาษจากต้นพีช แผ่นไม้ชุบไข กระดุกและกระดองสัตว์ แผ่นหิน แผ่นหนัง ผ้าไหม และลินิน ราวศตวรรษที่ 2 ชาวจีนเป็นผู้ค้นพบวิธีทำกระดาษ เมื่อแพร่หลายไปในยุโรป จึงทำให้มีผู้ใช้กระดาษเพื่อบันทึกข่าวสารความรู้กันอย่างแพร่หลาย

โยฮัน กูเตนเบอร์ก คิดค้นแทนพิมพ์โดยใช้ตัวพิมพ์จากโลหะหล่อขึ้นในราว ค.ศ. 1450 ทำให้การผลิตหนังสือเปลี่ยนจากการคัดลอกมาเป็นการผลิตด้วยวิธีพิมพ์ จึงทำให้ปริมาณของหนังสือเพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็ว

ห้องสมุดมีความสำคัญต่อสังคมมากขึ้นมีห้องสมุดประเภทต่าง ๆ เกิดขึ้นอย่างกว้างขวางห้องสมุดมีพัฒนาการและสมรรถนะเป็นแหล่งส่งเสริมสรรพวิชาความรู้ทุกแขนง สามารถสนองต่อความต้องการในการศึกษาค้นคว้าและวิจัยของประชาชนในสังคมได้มากขึ้น

ห้องสมุดในปัจจุบันดำเนินการโดยบุคลากร 2 ประเภทประกอบด้วยผู้มีความรู้ทางวิชาชีพและผู้สนับสนุนกิจกรรมวิชาชีพ ผู้ใช้ที่มีปัญหาหรือมีคำถามในการค้นหาข่าวสารความรู้ ควรขอรับบริการจากบรรณารักษ์ ตอบคำถาม เมื่อถามคำถามบรรณารักษ์ ผู้ใช้ควรถามคำถามให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ เจาะจง บอกขอบเขตและระดับความยากง่ายของคำตอบที่ต้องการได้รับ จะช่วยบรรณารักษ์ให้บริการได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

การประเมินผลท้ายบท

1. เหตุใดจึงมีการใช้แผ่นหนังแทนกระดาษปาปิรัส
2. วัสดุที่ใช้บันทึกข่าวสารความรู้ ปัจจุบันได้แก่อะไรบ้าง